

Klassieke muziek voor dummies® 2e editie

SPIEKBRIEF

Even kennismaken met het orkest

Eindelijk is de grote avond aangebroken: je gaat naar een concertuitvoering. Maar wat is dat? Er staan wel honderd man op het podium. Deze instrumenten hebben ze in hun handen:

Viool: het instrument zelf is van hout, de strijkstok van paardenhaar, de vioolsnaren van metaal. De viool klinkt licht, zangerig en onaards. Er zijn in het orkest twee groepen violen: de eerste en tweede violen, ieder met hun eigen partij.

Altviool: is een maatje groter dan de viool en kan daarom ook iets lagere noten spelen. Vergeleken met de viool klinkt de altviool wat hees en schor.

Cello: wordt zittend bespeeld, met het instrument tussen de benen geklemd. De cello klinkt mooi, rijk en zangerig.

Bas (of contrabas): een fors instrument. De bas speelt de laagste tonen van alle strijkers en levert de basis voor het orkestgeluid. De bassist kan hem zowel zittend op een kruk als staand bespelen.

Fluit: wordt dwars aangeblazen, net als een fles. De fluit klinkt licht en glanzend.

Hobo: dit instrument bespeelt men door te blazen op een riet dat van een suikerrietstengel wordt gesneden. Dit instrument maakt een van de mooiste geluiden: helder, levendig, licht, klaaglijk en vol.

Klarinet: een donker, kokervormig houten blaasinstrument met een vol, rond geluid. De klarinet klinkt heel zuiver, zonder dat schrille van de hobo.

Fagot: ziet eruit als een waterleidingpijp, maar klinkt geweldig. De hoge tonen klinken schor en zelfs buiten-aards. Het middenregister klinkt zinnelijk, vol en zachtsmeltend. De lage noten kunnen heel krachtig zijn.

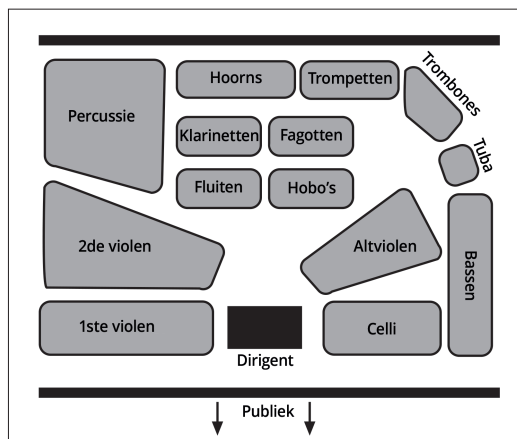
Franse hoorn (of gewoon hoorn): de meest aristocratische koperblazer. De hoorn heeft een vol, rond en donker geluid. Heel geschikt als jachthoorn.

Trompet: het krachtigste instrument uit het orkest en de hoogste koperblazer. Je kunt er de indrukwekkendste loopjes en sprongetjes mee spelen binnen één enkele ademstoot.

Trombone: een stevige lage koperblazer. Je kunt ermee van de ene noot naar de andere glijden. Het instrument is onmisbaar in optochten en symfonieën.

Tuba: de laagste koperblazer. Hij kan een stevig, laag en vol geluid produceren.

Percussie: de percussiespeler moet een groot aantal instrumenten beheersen: pauken (die grote metalen trommels), grote trom, snaartrommel (voor marsen), bekkens (om tegen elkaar aan te slaan), xylofoon (wordt met stokjes bespeeld) en andere vreemde instrumenten.

Inhoud in vogelvlucht

Inleiding	1
Deel 1: Welkom bij de klassieke muziek	5
HOOFDSTUK 1: Een opmaat voor de klassieke muziek	7
HOOFDSTUK 2: De volledige geschiedenis van de muziek in tachtig pagina's ..	13
HOOFDSTUK 3: Een sonate spotten	95
Deel 2: Luister goed!	115
HOOFDSTUK 4: Hoe je een concert overleeft	117
HOOFDSTUK 5: Luister naar deze muziek	141
INTERMEZZO: Achter schermen en gordijnen	163
Deel 3: Rondleiding door het orkest	179
HOOFDSTUK 6: Toetsen & Co	181
HOOFDSTUK 7: Gespannen snaren	193
HOOFDSTUK 8: Weggeblazen	209
HOOFDSTUK 9: Glanzend koper	223
HOOFDSTUK 10: Slagwerk: rake klappen	235
Deel 4: Een kijkje in de keuken van de componist	247
HOOFDSTUK 11: Het gevreesde hoofdstuk over muziektheorie	249
HOOFDSTUK 12: Nog eens, maar nu met gevoel: tempo, dynamiek en orkestratie	285
Deel 5: Het deel van de tientallen	293
HOOFDSTUK 13: De tien meest voorkomende misverstanden over klassieke muziek	295
HOOFDSTUK 14: De tien beste muzikale termen voor feestjes en recepties ..	301
HOOFDSTUK 15: Tien goede klassieke-muziekmoppen	307
HOOFDSTUK 16: Tien manieren om meer muziek in je leven te krijgen	311
Deel 6: Bijlagen	319
BIJLAGE A: Luister hier eens naar! Suggesties voor een muziekverzameling	321
BIJLAGE B: Tijdslijn van de klassieke muziek	327
BIJLAGE C: Verklarende woordenlijst	335
Index	341

1
**Welkom bij de
klassieke muziek**

IN DIT DEEL . . .

Ontdek dat je je hele leven al naar klassieke muziek geluisterd hebt: op de roltrap, in films, tv-reclames, videogames, en overal waar geluidsgolven ook maar aanwezig zijn.

Kom erachter waarin normale muziek verschilt van de grootste muzikale meesterwerken der mensheid.

Onderzoek de verschillende vormen waarin klassieke muziek ten gehore wordt gebracht, van symfonieën tot sonates.

Ontmoet alle sympathieke (en niet zo sympathieke) figuren die gezamenlijk de geschiedenis van de klassieke muziek hebben gecreëerd.

IN DIT HOOFDSTUK

Begrijpen wat er zo geweldig is aan klassieke muziek

De zeven eigenschappen van succesvolle componisten vaststellen

Audiotracks beluisteren op www.dummies.nl/downloads

Hoofdstuk 1

Een opmaat voor de klassieke muziek

In de wereld van de klassieke muziek overheerst idealisme, wint het goede van het kwade en regeert de liefde.

In deze wereld krijg je altijd een tweede kans, loopt alles uiteindelijk goed af en is zelfs het onmogelijke mogelijk.

Klassieke muziek is een van de weinige levende kunsten. Ze kan alleen blijven bestaan als ze steeds weer opnieuw wordt uitgevoerd, live, voor een publiek. Anders dan de beeldende kunst, omgeeft de klassieke muziek je live, ze komt voor je ogen tot leven. Anders dan literatuur of toneel is ze voor iedereen begrijpelijk, ongeacht de taal die men spreekt. Anders dan bij dans hoef je er niet mooi uit te zien in een balletpakje om klassieke muziek uit te voeren.

Aan klassieke muziek kun je veel plezier beleven: ze kan je troosten, je opbeuren of geestelijk verrijken.

Wat is klassieke muziek?

Met klassieke muziek bedoelen we in dit boek alle muziek die de afgelopen eeuwen in het westen is gecomponeerd, met uitzondering van de hedendaagse pop- en volksmuziek. Klassieke muziek is meestal geschreven voor een orkest of een combinatie van verschillende orkestinstrumenten, piano, gitaar of zangstem.

Tot voor kort (tenminste in geologisch opzicht) bestond er niet zo'n groot verschil tussen 'populaire' en 'klassieke' muziek. In de achttiende en negentiende eeuw was het allemaal gewoon muziek, en iedereen vond het mooi. Muziek liefhebbers gingen voor hun plezier naar de nieuwste uitvoering van een symfonie, concert, liederencyclus of opera. Net zoals je nu naar een popconcert gaat. Het was voor hen een verleidelijk vooruitzicht om naar een concert van hun favoriete sterren te gaan en tijdens het concert wat met hun vrienden te kletsen en naar hun favoriete muziekstukken te luisteren. Deze muziek liefhebbers waren alledaags gekleed, ze namen eten en drinken mee en juichten tijdens de uitvoering, als ze enthousiast werden. Klassieke muziek was toen popmuziek.

Klassieke muziek is nu nog net zo vermakelijk, alleen niet meer zo vanzelfsprekend als vroeger. Maar als je er meer in thuis bent, is klassieke muziek ongelofelijk vermakelijk.

Hoe weet ik wat ik mooi vind?

Je zult niet alle klassieke muziek meteen mooi vinden, en dat is ook niet erg.

Ten eerste zijn sommige stukken 'toegankelijker' dan andere, zoals we dat in de klassieke-muziekbusiness eufemistisch noemen. Sommige hebben mooie melodieën die je meteen kunt meeneuriën, maar andere stukken klinken op het eerste gehoor meer als een stel krijsende ganzen die in een straalmotor worden gezogen.

Je kunt het best beginnen met wat je op dit moment het mooist vindt. Niets is goed of fout, zolang je er maar graag naar luistert. Het is de kunst de muziek te vinden waar je het meeste plezier aan beleeft.

Speel van elke audiotrack de eerste minuut af op www.dummies.nl/downloads. Het zijn allemaal meesterwerken, elk met een andere muziekstijl. De afspeellijst bevat stukken in de stijl van de barok (ongeveer van 1650 tot 1750), de klassieke stijl (van 1750 tot 1800), de vroegromantische stijl (eerste helft van de negentiende eeuw), de laatromantische stijl (tweede helft van de negentiende eeuw), en modernere stukken, die vaak misleidend chaotisch klinken (begin van de twintigste eeuw tot nu).

Als een van de stukken je meer aanspreekt dan de andere, raden we je aan om eens te luisteren naar werken van andere componisten in diezelfde stijl of naar andere werken van dezelfde componist.

Als je alles mooi vindt, is dat helemaal geweldig. Dat maakt ons werk een stuk eenvoudiger.

De zeven eigenschappen van succesvolle componisten

De wereld van de klassieke muziek telt heel wat verschillende stijlen. In al hun verscheidenheid vertonen goede muziekstukken echter een aantal kenmerken die goede muziek *goed* maken.

Hun muziek is persoonlijk

Een succesvol componist zal je niet oplichten met nep-geschal. Hij neemt zijn muziek heel serieus. Kijk bijvoorbeeld eens naar Tsjajkovski. Die man ging gekweld door het leven en dat is goed aan zijn muziek te horen. (Luister maar eens naar track 7 op www.dummies.nl/downloads, dan hoor je wat we bedoelen.)

Mozart componeerde heel gemakkelijk. De melodieën borrelden als het ware spontaan in hem op zonder dat hij daar enige moeite voor hoefde te doen. Dat hoor je ook aan zijn muziek. Stravinski daarentegen was een ordelijk, berekenend en complex figuur, net als bijna al zijn muziek. Hoewel deze twee componisten volkomen verschillende persoonlijkheden waren, schreven ze allebei prachtige muziek die paste bij hun karakter.

De structuur van hun muziek kun je aanvoelen

Goede muziek heeft een structuur, een muzikale architectuur. Misschien besef je dat niet altijd als je naar een goed muziekstuk luistert, maar je voelt intuïtief aan hoe het is opgebouwd. Misschien heeft het een muzikale structuur die nogal vaak voorkomt in de klassieke muziek (bijvoorbeeld de vorm van een sonate of een rondo; zie hoofdstuk 3). Of misschien wordt het muzikale idee uit het begin herhaald aan het einde. In elk geval is het bijna onmogelijk een goed muziekstuk te noemen dat geen samenhangende structuur heeft.

Recente onderzoeken aan de Universiteit van Californië tonen aan dat studenten die naar Mozart luisteren voordat ze een examen moeten maken, hoger scoren dan studenten die dat niet doen (natuurlijk zouden de studenten uit de laatste groep wel hoger gescoord hebben als ze gewoon voor het examen hadden geleerd). Als je naar Mozart luistert, vormen je hersenen

IN DIT INTERMEZZO

Het leven van een professioneel muzikant aanschouwen

Weten wat er achter de coulissen gebeurt bij een concert van een orkest

Ontdekken wat het geheim is van de relatie tussen orkest en dirigent

Intermezzo

Achter schermen en gordijnen

Zoals de hoofdstukken 4 en 5 laten zien, kost het niet veel mentale moeite om je de kunst van het bezoeken van een concert of het luisteren naar klassieke muziek meester te maken. Nu willen we dat je je brein helemaal uitzet. We nemen je in dit intermezzo tussen de hoofddelen van het boek mee op een korte excursie.

Het publiek ziet bij een concert alleen maar wat er op het podium gebeurt. De doorsnee concertganger heeft er geen idee van wat er tijdens zo'n evenement achter de coulissen voorvalt. Maar op een willekeurige uitvoeringsavond maken de orkestleden, de gastmusici, de productiemedewerkers en de dirigent allemaal deel uit van een menselijke komedie van Shakespeareaanse omvang.

Nou ja, misschien geen Shakespeare. Maar een komedie blijft het.

Leven in de visvijver van een orkest

Een orkest is de wereld in het klein. Een vijver die bewoond wordt door alle soorten vissen die bestaan.

Orkestleden zijn doorgaans welwillende lieden. Maar als orkestmusicus stuit je er zeker op mensen die doelstellingen en opvattingen hebben die haaks op die van jou staan. Mensen die je nooit bij je thuis zou uitnodigen en die je liever geheel uit het oog zou verliezen. Desondanks zie je ze bijna elke dag. En je ziet ze niet alleen, je moet ook nog mooie muziek met ze maken.

Erger nog, als orkestmusicus zit je enkele tientallen centimeters verwijderd van vier of vijf andere mensen, dezelfde vier of vijf mensen, meerdere uren per dag, elke dag van de week. Je kunt je armen niet uitstrekken zonder onopzettelijk een violist neer te slaan of een klarinettist het mondstuk van zijn instrument in zijn mond te schuiven.

Dit samenwerken op een kleine oppervlakte heeft wel wat weg van het leven in een onderzeeër, al heb je daarin tenminste nog enige bewegingsruimte.

Er kan van alles gebeuren als instrumentalisten dag in dag uit samen zijn. Wij hebben scheldpartijen zien uitbreken waar vechtpartijen op volgen, en zelfs een violist een stoel naar een ander zien gooien.

Maar de beperkte ruimte behelst een nog veel groter risico – iets dat veel riskanter is.

Een huwelijk.

Hadden we de liefde niet...

In elk orkest vind je wel een paar echtparen. Het is zeer waarschijnlijk dat ze aanvankelijk slechts collega's waren.

Afhankelijk van het betreffende stel, kan het fantastisch zijn, of verschrikkelijk moeilijk, om getrouwd te zijn met iemand uit hetzelfde orkest. Denk je eens in: je bent elk uur van de dag samen met je partner, jaar in jaar uit. Geen wonder dat muzikanten er los van hun echtgenoten nog andere bezigheden op na gaan houden, zoals golfen, vissen of het voeren van obscene telefoongesprekken.

Af en toe besluit een getrouwd stel uit hetzelfde orkest om uit elkaar te gaan. De situatie die daardoor ontstaat, veroorzaakt eveneens een hele reeks problemen waar je niet direct bij stilstaat. Een baan als orkestmusicus krijg je niet zomaar, en een scheiding van degene met wie je een lessenaar deelt, is geen reden om je baan op te zeggen. Het resultaat is dat je meerdere uren per dag, en misschien wel voor de rest van je leven, een meter bij je ex vandaan zit. We zijn er vrij zeker van dat Dante hier een lang gedicht over heeft geschreven.

TECHNISCHE
INFO

LANGEAFASTANDSRELATIES

Van alle uitdagingen waar een gelukkig getrouwd orkestpaar voor staat, is de grootste het vinden van een plaats in een ander orkest. Behalve als je al in een van de beste orkesten ter wereld speelt, zoek je hoogstwaarschijnlijk voortdurend naar iets beters. Maar wat moet je doen als jij een plaats krijgt in een orkest hier ver vandaan maar jouw geliefde levenspartner niet?

Een verrassend hoog percentage getrouwde orkestmusici kiest voor een langeafstandsrelatie. Beide musici houden hun baan, soms duizenden kilometers uit elkaar. De twee hopen er vurig op ooit weer een positie te vinden in hetzelfde orkest, of in ieder geval in dezelfde tijdzone.

De vervulling van deze droom is niet onmogelijk, maar wel heel moeilijk te verwezenlijken. Dit heeft te maken met het auditieproces.

Audities

Het niveau van de musici die afstuderen aan een conservatorium wordt ieder jaar hoger. Het voordeel voor orkesten en publiek is evident, maar deze uitstekend opgeleide talenten kampen met een enorm tekort aan vacatures.

Zodra een orkest een vacature aankondigt, is het aantal sollicitanten overweldigend. Het winnen van een auditie is als het winnen van de loterij (behalve dat je rijk wordt als je de loterij wint).

Een (bijna) waar verhaal

Om te laten zien hoe het auditieproces werkt vertellen we hier het verhaal van een vriendin van ons. Zij bespeelt de fluit op voortreffelijke wijze. We noemen haar Sally (haar echte naam is Mimi Lepel, Kopersmidstraat 91, 4321BA, Kloosterbeek, tel: 06 90034287, e-mail: embouchure@windlink.net, instagram: @blaastveelnoten).

'Sally' is jaren geleden naar Kloosterbeek verhuisd omdat haar toenmalige echtgenoot 'Jerry' (een fluitist die zijn fluitcarrière opgaf toen hij een goede baan kreeg aangeboden bij een groot automatiseringsbedrijf) daar een baan kreeg toen ze pasgetrouwd waren. Sinds de scheiding speelt Sally parttime fluit bij het kleine plaatselijke orkest, en geeft ze fluitles om bij te verdienen, voor €25,- per half uur. Maar ze heeft altijd in een groot symfonieorkest willen spelen. Zij heeft alles wat daarvoor nodig is: een onberispelijke intonatie, een wondermooie toon en een verbazingwekkende techniek.

Sally was (en is nog steeds) lid van de plaatselijke vereniging van muzikanten, en als lid ontvangt ze het vakblad *Internationale Musicus*. Iedere maand

kijken professionele musici die op zoek zijn naar werk, hier verlangend naar uit. Er staan vacatures in van orkesten uit de hele wereld. Toen het nieuwe issue verscheen, viel haar oog op de volgende vacature:

HET AMSTERDIJKS FILHARMONISCH ORKEST

Michael Verstegen, artistiek directeur
Wij hebben ruimte voor een:

EERSTE FLUIT

De voorselectie wordt gehouden in Amsterdijk op
24 en 25 juni, de voorlaatste audities op 26 juni
en de laatste audities op 27 juni.

De auditiecommissie behoudt zich het recht voor kandidaten
af te wijzen die tijdens de audities niet aan de allerhoogste
maatstaven voldoen. Degenen die in aanmerking menen
te komen voor bovengenoemde functie wordt verzocht een
curriculum vitae, duidelijk voorzien van adres
en telefoonnummer, te sturen naar:

Het Amsterdijks Filharmonisch Orkest
t.a.v. de auditie manager
Orkestgebouwlaan 1
1919 EM Amsterdijk

Uitslagen worden niet telefonisch verstrekt.

Het feit dat de functie van eerste fluitist vacant was gekomen, kon volgens Sally alleen maar betekenen dat de vorige fluitist bij een akelig ongeval om het leven was gekomen. Geen fluitist ter wereld zou een dergelijke positie vrijwillig opgeven.